

ANALÝZA

4. 6. 2020

Vývoj českého trhu práce – 1. čtvrtletí 2020

Ukazatele českého trhu práce v prvních třech měsících roku 2020 jsou v celku spíše ještě nepoznamenány protiinfekčními opatřeními, s výjimkou počtu odpracovaných hodin. Odvětvový vývoj je odlišný. Ze mzdového nárůstu o 5,0 % pohltila vyšší inflace takřka tři čtvrtiny, takže reálně se výdělky zvýšily jen o 1,4 %. Předběžné výsledky jsou poznamenány obtížemi při sběru a zpracování údajů.

Zaměstnanost, nezaměstnanost a nahlášená volná pracovní místa

Klíčové výsledky výběrového šetření pracovních sil (VŠPS) navazují na loňské a ukazují zatím spíše trend diktovaný zpomalující růstovou fází hospodářského cyklu. Zaměstnanost se dostala pod hranici 5,3 milionu osob, meziročně poklesla o 28,1 tis. osob. 1. čtvrtletí 2020 tak přineslo míru zaměstnanosti 74,8 % ve věkové skupině 15–64 let, což bylo meziroční snížení o 0,2 p.b. Výraznější bylo snížení v sekundárním sektoru, kde zaměstnanost poklesla o 13,4 tis.

Celkový počet nezaměstnaných dle VŠPS (definice ILO – osoby aktivně hledající práci) v 1. čtvrtletí 2020 dosáhl hodnoty 106,1 tis. osob, po sezónním očištění čísla ukazují mezičtvrtletní pokles o 6,7 tis. osob. Obecná míra nezaměstnanosti zůstala na hodnotě 2,0 %. Meziročně klesl o 6,2 tis. i počet dlouhodobě nezaměstnaných, ten se snížil na 28,7 tis. osob; více než rok tak bylo bez práce 27 % nezaměstnaných.

Při poklesu počtu zaměstnaných i nezaměstnaných v meziročním vyjádření se zvýšil počet osob ekonomicky neaktivních ve věku 15 a více let (o 58,7 tis. na 3 600,2 tis.). Počet ekonomicky neaktivních žen vzrostl více než počet ekonomicky neaktivních mužů (ženy nárůst o 36,0 tis., muži nárůst o 22,7 tis.). Výrazně se zvýšil zejména počet neaktivních seniorů ve věku 65 a více let (o 45,4 tis. na 1 980,5 tis.). Počet osob, které neppracují a aktivně práci nehledají (nesplňují tak podmínky ILO pro nezaměstnané), ale přitom uvádějí, že by chtěly pracovat, se naopak meziročně snížil o 11,2 tis. na 93,4 tis. osob.

Dopady nastupující koronavirové krize se projevily výrazně pouze v průměrném počtu skutečně odpracovaných hodin za březen, kdy meziročně došlo k jejich snížení o 10 % (za duben předběžné údaje VŠPS ukazují pokles o 22 %).

Protiinfekční opatření startující v polovině března přinesla značné obtíže pro práci tazatelů VŠPS, kteří po dobu jejich trvání nemohli vykonávat osobní návštěvy v domácnostech a byli odkázáni na telefonické a elektronické způsoby komunikace. To přineslo snížení počtu odpovědí respondentů a mohlo vést k přinejmenším dočasnému snížení kvality odhadů. Také je třeba připomenout, že VŠPS je prováděno v bytových domácnostech a nepokrývá ubytovny, kde často pobývají pracující cizinci.

Statistické údaje o poptávce podniků po pracovní síle budou na koronavirovou krizi reagovat nepochybně se zpožděním, neboť podniky měly dosud jiné starosti, než odhlašovat volná místa z registrace Úřadu práce. Výběrová řízení byla beztak vesměs zastavena.

Evidenční počet zaměstnanců přepočtený na plně zaměstnané

Předběžné údaje podnikové statistiky ČSÚ ilustrují situaci na trhu práce svými ukazateli, především v poklesu evidenčního počtu zaměstnanců. Také toto zjišťování utrpělo protiinfekčními

ANALÝZA

opatřeními a sníženou ochotou či obtížemi podniků odpovídat v určených termínech. Zároveň se od loňského roku změnil způsob zjišťování, byl zaveden jednotný čtvrtletní výkaz Práce 2-04 pro všechny obory, což se mohlo projevit v meziročních srovnáních. Různá odvětví přitom byla oběma faktory postížena různou měrou.

V 1. čtvrtletí 2020 ve srovnání se stejným obdobím minulého roku ubylo v celku 35,0 tis. zaměstnanců přepočtených na plně zaměstnané, to je relativní pokles o 0,9 %, čímž jsme se dostali na hodnotu 4 034,2 tis. Tento ukazatel rostl od roku 2014, hodnoty meziročního nárůstu kolísaly, až se v roce 2019 růstový trend vyčerpал.

Z hlediska jednotlivých odvětví byly tendence různorodé, poklesy se soustředily do primárního a sekundárního sektoru, tedy do zemědělství a průmyslu. Pokračovalo klesání počtu zaměstnanců v těžbě a dobývání, kde ovšem jde o dlouhodobý vývoj. Tam aktuálně ubylo 1,8 %, tj. 0,4 tis. přepočtených počtů zaměstnanců. Mnohem výraznější z hlediska ekonomického cyklu – a též početně nejvýznamnější – je úbytek ve zpracovatelském průmyslu, kde meziročně ubylo pracovních míst o 38,6 tis., tj. 3,3 %. S tím souvisí i propad v odvětví administrativní a podpůrné činnosti (o 12,6 tis., tj. o 6,2 %), kde převažují agenturní zaměstnanci pracující převážně také na místech v průmyslu.

Z terciárního sektoru služeb, kde zaměstnanci obecně přibývali, značně vyčnívá ubytování, stravování a pohostinství, kde počet poklesl o 5,2 tis., což je relativní úbytek o 4,3 %, a zde již může jít o dopad koronavirové krize. Také v dopravě a skladování poklesl přepočtený počet zaměstnanců o 5,5 tis., což představuje 2,0 %.

V zemědělství ubylo 1,8 tis. míst, což je relativně méně o 1,9 %. Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu snížily počet o 0,4 tis. (-1,1 %). Objevil se i drobný pokles ve stavebnictví (0,3 tis.; 0,1 %), kterému se jinak ekonomicky dařilo. Profesní, vědecké a technické činnosti ztratily 1,3 tis., což bylo relativně 0,7 %. Ve velkoobchodě a maloobchodě ubyly 2,0 tis. (-0,4 %).

Přírůstky zaměstnanců se soustředily do odvětví s dominancí státu, kde vyniká vzdělávání s nárůstem počtu o 12,5 tis. (4,2 %). Také ve zdravotní a sociální péči přibýlo 3,7 tis. (1,2 %). Překvapující může být v současné situaci nárůst o 0,6 % v kulturních, zábavních a rekreačních činnostech, což je početně o 0,3 tis., v této odvětvové sekci jsou však namíchané různé subjekty, tržní i netržní povahy.

Nárůst v malém odvětví činnosti v oblasti nemovitostí (o 22,9 %) je daný administrativními přesuny. Setrvalý je růst počtu zaměstnanců v odvětví informační a komunikační činnosti, aktuálně 1,6 tis., relativně 1,3 %. V peněžnictví a pojišťovnictví přibýlo 0,5 tis. (0,7 %).

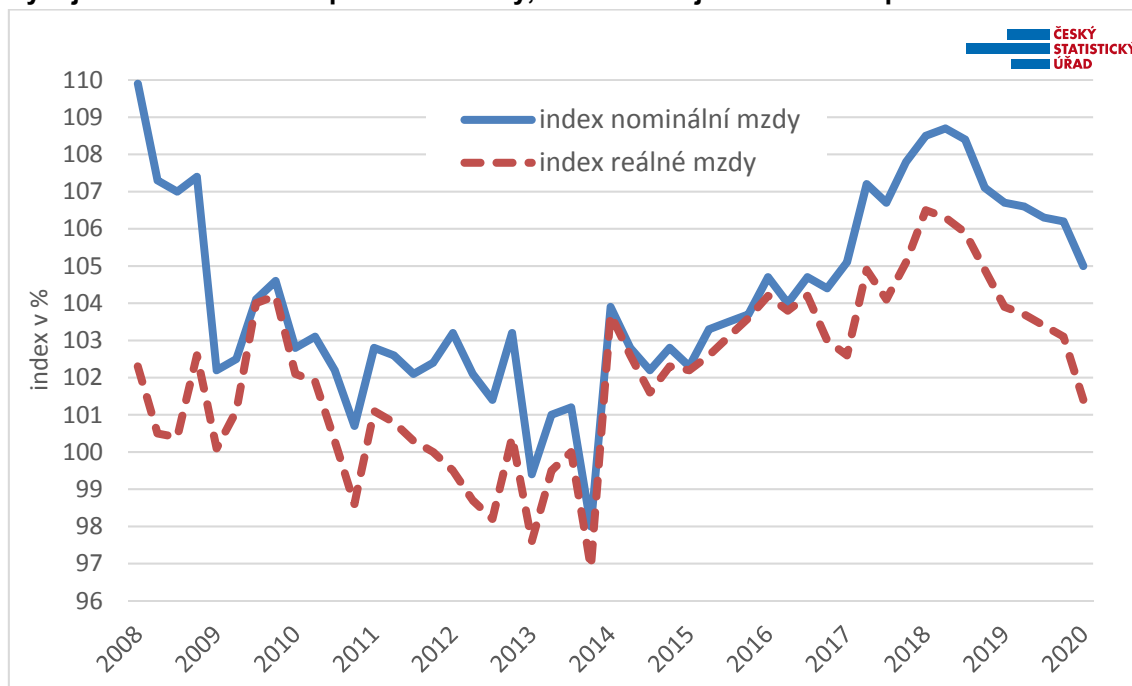
Průměrné měsíční hrubé mzdy

Z hlediska mezd se počátek roku 2020 vyznačoval slabším růstem, který byl nejnižší od konce roku 2016. Údaje za 1. čtvrtletí 2020 však navazovaly na ekonomický vývoj předchozích dvou let, kdy růst kulminoval a pak postupně uvaldal. Průměrná mzda (34 077 Kč) vzrostla nominálně ke stejnému období roku 2019 o 5,0 %.

V reálném vyjádření byl však mzdový růst ještě mnohem slabší – mzdy vzrostly jen o 1,4 %, což je nejméně od konce roku 2013. V celém předchozím roce 2019 byl reálný růst o 3,5 % a v roce 2018 o 5,9 %. Viníkem je vyšší inflace (index spotřebitelských cen; v grafu jako prostor mezi oběma křivkami), která v 1. čtvrtletí dosáhla hodnoty 3,6 %, tedy o 0,8 p.b. více než byla loňská hodnota a o 1,5 p.b. více než předloňská.

ANALÝZA

Vývoj nominální a reálné průměrné mzdy, index ke stejnému čtvrtletí předchozího roku

Zdroj: podnikové výkaznictví ČSÚ

Mzdový růst byl také značně diferencovaný v jednotlivých odvětvích, stejně jako vývoj počtu zaměstnanců. Závisel mj. na tom, že se v některých odvětvích v tomto termínu tradičně vyplácí mimořádné odměny vázané na hospodářské výsledky (konkrétně v bankách, pojišťovnách a energetice).

Ve dvou odvětvích nalezneme nominální propad mzdové úrovně, v činnostech v oblasti nemovitostí (-6,5 %; viz výše), a pak v kulturních, zábavních a rekreačních činnostech (-3,8 %), kde však souvisí s vysokou základnou minulého roku (velké mimořádné odměny).

Na druhé straně najdeme také vysoké nárůsty průměrné mzdy, především v administrativních a podpůrných činnostech o 11,8 %, kde mohlo jít o důsledek propouštění zaměstnanců s nízkými mzdami, což aritmetický průměr zvyšuje. Více jak o desetinu také mzdy poskočily ve výrobě a rozvodu elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu (10,8 %).

Nadprůměrný růst najdeme také v zemědělství (7,4 %), v informačních a komunikačních činnostech (7,1 %), ve vzdělávání (7,0 %), dále ve stavebnictví (5,7 %) a nakonec ve zdravotní a sociální péči (5,2 %).

Nejvyšší absolutní průměrnou hrubou mzdu hledáme v informačních a komunikačních činnostech s úrovní 63 521 Kč. Druhou příčku má peněžnictví a pojišťovnictví, kde se průměrná mzda zvýšila o 1,8 % na 60 595 Kč. Třetí příčku si pak s odstupem drží odvětví výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu s 56 778 Kč. Na druhé straně nejnižší mzdová úroveň zůstala v ubytování, stravování a pohostinství s 20 316 Kč.

V největším odvětví – zpracovatelském průmyslu, kde pracuje více jak 1,1 miliónu zaměstnanců – vzrostly mzdy o 4,0 %, čímž se dostalo na 33 123 Kč. V co do velikosti druhém obchodě

ANALÝZA

(velkoobchodě a maloobchodě; opravách a údržbě motorových vozidel) se zvýšily o 4,6 % na 32 357 Kč.

Regionální vývoj

Krajské výsledky nepřinášejí žádná překvapení a navazují na vývoj posledních let. Rozpětí nárůstu průměrné mzdy bylo od 3,1 % do 6,0 %. Zvýšení mezd se nejvýrazněji projevilo v Jihočeském kraji (6,0 %), který má mzdovou úroveň slabší (30 906 Kč), a dále v Ústeckém kraji (5,8 %), který má úroveň spíše běžnou (31 530 Kč). Naopak nejnižší mzdový přírůstek byl tradičně v Praze (3,1 %). Tam jde o dlouhodobý vývoj, který hlavní město postupně přibližuje ostatním krajům. Přesto je zde stále výrazný odstup, průměrná mzda je v Praze 42 760 Kč. Druhý nejnižší přírůstek byl v Libereckém kraji (3,8 %), kde byla úroveň mezd aktuálně 31 265 Kč.

Karlovarský kraj zůstal nadále regionem s nejnižší mzdovou úrovní, kde jako jediná krajská hodnota pro 1. čtvrtletí 2020 nepřekročila třicetitisícovou hranici (29 687 Kč), meziroční nárůst tam byl průměrných 5,0 %.

V Praze stále trvá rychlý růst počtu zaměstnanců, v 1. čtvrtletí 2020 jich zde meziročně přibylo o 2,3 %. Ve všech ostatních krajích se počty snižovaly, nejvýrazněji v Karlovarském (-2,9 %) a pak v Moravskoslezském kraji (-2,4 %).

Mediány a decilové rozpětí mezd

Rychlá informace za 1. čtvrtletí 2020 obsahuje také údaj o mzdovém mediánu, který je vypočtený z matematického modelu distribuce výdělků a ukazuje mzdu prostředního zaměstnance, tedy běžnou mzdovou úroveň; zároveň byly vypočteny také krajní decily. V 1. čtvrtletí 2020 byl medián 29 333 Kč, o 1 602 Kč (o 5,8 %) vyšší než ve stejném období předchozího roku. Mzdové rozpětí se mírně zúžilo, desetina zaměstnanců s nejnižšími mzdami pobírala výděly pod hranicí 15 761 Kč (dolní decil), opačná desetina měla naopak mzdy nad hranicí 53 850 Kč (horní decil). Nízké mzdy se zvýšily výrazně více než ostatní, patrně v důsledku zvýšení minimální mzdy, dolní decil se meziročně zvýšil o 9,9 %, horní decil jen o 4,7 %, rostl nejpomaleji.

Třebaže střední mzdy žen vzrostly meziročně více než mzdy mužů (o 1 p.b.), muži měli stále značně vyšší mzdovou úroveň: v 1. čtvrtletí 2020 byl mediánová mzda žen 26 723 Kč, zatímco u mužů byla 31 790 Kč, tedy vyšší o cca 5 tis. Kč (resp. 19 %). Zároveň byly mzdy mužů rozprostřené v podstatně větší šíři, zejména oblast vysokých výdělků je notně vyšší než u žen, ženy měly horní decil 46 554 Kč a muži 60 663 Kč, čímž je vyšší o 30 %. U nízkých výdělků se rozdíl projevuje méně, ženy měly dolní decil 15 039 Kč, muži pak 16 566 Kč, tedy vyšší o 10 %.

Zpracoval: Dalibor Holý

Odbor statistiky trhu práce a rovných příležitostí ČSÚ

Tel.: +420 274 052 694

E-mail: dalibor.holy@czso.cz